

Film *Dziewczęta z Nowolipek* (1985) Barbary Sass-Zdort — wybory życiowe ze zbliżającą się katastrofą w tle

Miłosz Hrycek

Adresat zajęć: uczniowie szkół ponadpodstawowych.

Rodzaj zajęć: język polski, historia, godzina wychowawcza.

Cel ogólny zajęć: Doskonalenie umiejętności analizy postaw bohaterek filmu z uwzględnieniem sytuacji społecznej oraz politycznej mieszkańców Warszawy przed wybuchem Wielkiej Wojny.

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- pogłębia wiedzę z zakresu historii ziem polskich przed wybuchem I wojny światowej;
- zapoznaje się z sytuacją mieszkańców jednej z biedniejszych dzielnic Warszawy;
- kształtuje umiejętność pracy w grupie;
- doskonali umiejętności analizowania i interpretowania tekstów kultury w oparciu o znajomość historii ziem polskich przed wybuchem I wojny światowej.

Metody pracy: dyskusja, miniwykład.

Formy pracy: praca indywidualna, praca w grupach, praca całą klasą.

Środki i materiały dydaktyczne: film *Dziewczęta z Nowolipek* (1985) w reżyserii Barbary Sass-Zdort, film tej samej reżyserki *Rajska Jabłoń* (1985) — opcjonalnie, rzutnik multimedialny, połączenie z internetem.

Słowa kluczowe: kodeks moralny, etyka, wybory życiowe, I wojna światowa.

Czas: 1 lub 2 godziny lekcyjne + (opcjonalnie) projekcje filmów.

Bibliografia: Büthner-Zawadzka M., *Warszawa w oczach pisarek: obraz i doświadczenie miasta w polskiej prozie kobiecej 1864–1939*, Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa 2014 ▪ Gojawiczyńska P., *Dziewczęta z Nowolipek*, Wydawnictwo Zielona Sowa, Warszawa 2005 ▪ Gojawiczyńska P., *Rajska jabłoń*, Wydawnictwo Zielona Sowa, Warszawa 2006 ▪ Pryszczewska-Kozołub A., *Pisarstwo Poli Gojawiczyńskiej*, PWN, Warszawa 1980.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Nauczyciel przedstawia uczniom cel zajęć. Następnie prezentuje historyczne tło omawianego filmu. Może to również zrobić uczeń w formie referatu lub prezentacji multimedialnej. Aby możliwe było przygotowanie do zajęć, dwa tygodnie wcześniej nauczyciel wyznacza ucznia lub uczniów, którzy mają za zadanie przygotowanie w domu krótkiego wystąpienia na wyznaczony temat. Przykładowe zagadnienia do prezentacji:

- a) sytuacja na ziemiach polskich przed wybuchem I wojny światowej,
- b) geneza wybuchu Wielkiej Wojny.

2. Nauczyciel w formie miniwykładu wspomina o wcześniejszych adaptacjach powieści Poli Gojawczyńskiej. W 1937 r. reżyser Józef Lejtes pierwszy zekranizował *Dziewczęta z Nowolipek*, film Barbary Sass-Zdort pochodzi z 1985 r. W 1970 r. powstała czteroodcinkowa adaptacja telewizyjna w reżyserii Stanisława Wohla.

3. Projekcja filmu następuje podczas zajęć lub uczniowie oglądają go wcześniej, samodzielnie w domu.

4. Uczniowie po projekcji odpowiadają na pytania nauczyciela:

- a) kim są główne bohaterki filmu?
- b) jak przedstawia się ich sytuacja materialna?
- c) czy położenie ekonomiczne wpływa na dalsze losy dziewcząt?

Spodziewane odpowiedzi:

a) film przedstawia ostatni dzień edukacji czterech młodych kobiet kończących szkołę powszechną. Amelia, Bronka, Franka i Kwiryna mieszkają i uczą się w jednej z najbiedniejszych warszawskich dzielnic. Cała czwórka marzy o lepszym świecie, chcą uciec ze swojej „małej ojczyzny” do „wielkiego świata”, jakim dla nich jest ulica Marszałkowska i Ogród Saski. Tęsknią za wielką miłością, znaną dotychczas tylko z kart lektur szkolnych;

b) wszystkie bohaterki mają problemy finansowe. W najgorszej sytuacji znajduje się Frania, która mieszka w sierocińcu. Najlepszą sytuację ma natomiast Kwiryna. Jej rodzice posiadają sklep spożywczy, jednak nie chcą, aby córka nadal się uczyła. Ojciec Bronki, walczący z alkoholizmem, niechętnie dokłada się do domowego budżetu. Matka Amelki udaje osobę, która nie ma problemów finansowych, ale jej celem jest jak najszybsze wydanie córki za mąż. Pozory mają zachęcić kandydatów do ożenku z Amelią;

c) bohaterki zostają ciężko doświadczone przez los, a podłożem problemów są kłopoty finansowe. Sytuacja polityczna, zbliżająca się konfrontacja europejskich mocarstw i ostateczny wybuch wojny również wpłyną na życie dziewcząt. Zderzenie ideałów z szarą rzeczywistością okaże się dla dziewcząt brutalne.

5. Nauczyciel dzieli klasę na cztery grupy i prosi każdą z nich o dokonanie analizy zachowania oraz wyborów życiowych bohaterki filmu. Może podać pytania pomocnicze (ZAŁĄCZNIK NR 1). Uczniowie w grupach przygotowują odpowiedzi i prezentują je na forum klasowym. Następnie wspólnie podczas dyskusji próbują ocenić postawy moralne i etyczne młodych kobiet.

6. Nauczyciel, jeśli wygospodaruje czas, może zaprosić uczniów do wspólnej dyskusji. Na początek może zadać następujące pytania:

- a) czy ludzie mają w życiu takie same możliwości?
- b) z czego to wynika?
- c) jakie znaczenie ma wsparcie najbliższych?
- d) czy zwracacie się w trudnych sprawach do rodziców?
- e) jak ważne jest ich zdanie przy podejmowaniu przez was życiowych decyzji?
- f) jak historia wpływa na ludzkie losy?

7. Kolejnym etapem pracy tych samych czterech grup (można kontynuować pracę na drugiej godzinie lekcyjnej), jest próba przygotowania scenariusza dalszych losów dziewcząt z Nowolipek. Nauczyciel wykorzystuje uczniowskie scenariusze, analizując pokrótce powieść Poli Gojawczyńskiej *Rajska jabłoń* i wyświetlając film Barbary Sass-Zdort pod tym samym tytułem lub tylko prezentując dalsze losy bohaterki powieści i filmu.

PRACA DOMOWA:

Napisz rozprawkę na temat: Człowiek urodził się po to, bo dokonywać wyborów. Omów problem, odwołując się do przykładów bohaterki filmu *Dziewczęta z Nowolipek*.

ZAŁĄCZNIK NR 1

Grupa nr 1: Amelka

- a) dlaczego rezygnuje z darmowych lekcji prowadzonych przez panie z towarzystwa i z dalszej edukacji?
- b) jakie były relacje Amelki z matką?
- c) jaką postawę przyjmuje Amelka wobec starań matki o właściwego kandydata na jej męża?
- d) dlaczego wybiera praktykę i naukę zawodu u modystki?
- e) dlaczego wybiera propozycję małżeństwa pochodzącą od dużo od niej starszego aptekarza?
- f) czy jej wybór podyktowany był miłością, czy też chłodną kalkulacją?
- g) dlaczego postanawia usunąć niechcianą ciążę?
- h) czy można usprawiedliwić jej czyn?

Grupa nr 2: Bronka

- a) na ile zachowanie ojca Bronki miało wpływ na jej dalsze życie?
- b) jak dziewczyna reaguje na zaloty klienta ojca, Różyckiego?
- c) czy wyjazd sympatii Bronki, Ignasia Pędzickiego, wpłynął na jej życiowe wybory?
- d) jaki wpływ na losy Bronki oraz na losy Ignasia miała wojna?

Grupa nr 3: Franka

- a) na ile przypadkowe poznanie w parku aktora i brutalny gwałt wpływają na jej życie?
- b) co pchnęło Frankę do prostytucji?
- c) niespełniona miłość do profesora zatrudniającego jej matkę doprowadza dziewczynę do samobójstwa. Dlaczego, mimo psychicznego załamania, nie szukała nigdzie pomocy?
- d) dlaczego czuła się tak samotna?

Grupa nr 4: Kwiryra

- a) dlaczego rodzice nie wspierali Kwiryry w jej planach dalszej edukacji?
- b) jak zachowała się Kwiryra po stracie rodziców?
- c) jak wyglądały relacje Kwiryry z mężem?